

Гладка Г. Л. Применение тестирования как метода контроля знаний по социогуманитарным дисциплинам в ВУЗах в условиях ECTS: проблемы и ограничения.

Анализируя современные тенденции по сквозному применению тестовых методик как ведущего метода контроля знаний в ВУЗах в условиях ECTS. Определяется зависимость эффективности такого подхода от специфики сферы знаний, в которой он реализуется. Формируется идея касательно ограниченности применения тестовых методик как ведущего метода контроля по социальным и гуманитарным дисциплинам. Конкретизируются причины и условия этих ограничений.

Ключевые слова: социогуманитарные дисциплины, тесты, контроль, качество образования.

GLADKA G. L. Application of testing as a method of control of knowledge on social and humanitarian disciplines in Institutes of higher in the conditions of ECTS: problems and limitations.

The modern tendencies on through application of test methods as a leading method of control of knowledge in Institutes of higher in the conditions of ECTS are analyzing. Dependence of efficiency of such approach is determined on the specific of sphere of knowledge, which he will be realized in. An idea is formed concerning narrow-mindedness of application of test methods as leading method of control on social and humanitarian disciplines. Reasons and terms of these limitations are specified.

Keywords: social and humanitarian disciplines, testing, control, quality of knowledge.

УДК 378.013-047.22

**Драч І. І.
Університет менеджменту освіти НАПН України**

УМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДГОТОВКОЮ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ВНЗ

У статті виокремлено умови впровадження моделі компетентісно орієнтованого управління у вищих навчальних закладах як підґрунтя підвищення ефективності управлінської діяльності. Розглянуто особливості використання Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців на засадах компетентісного підходу. Запропоновано при виборі варіативних дисциплін пропонувати студентам обирати не окремі дисципліни, а їх перелік (кластер), який забезпечить збереження структурно-логічної схеми їх викладання. Зазначено, що важливим кроком впровадження ЄКТС при здійсненні професійної підготовки майбутніх фахівців є вирішення проблеми укрупнення навчальних дисциплін. Зроблено висновок, що при формуванні змісту професійної підготовки галузевий стандарт вищої освіти має містити лише освітньо-кваліфікаційну характеристику майбутнього фахівця та засоби діагностики його підготовки. Право розроблення освітньо-професійних програм слід надати вищим навчальним закладам. Розкрито роль інформаційних технологій в організації самостійної роботи студентів. Акцентовано увагу на необхідності використання інформаційно-комунікаційних технологій в управлінні вищим навчальним закладом.

Ключові слова: професійна підготовка, компетентнісний підхід, Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система.

Аналіз стану сучасної вищої освіти свідчить про зростаючу потребу у здійсненні компетентнісно орієнтованої підготовки майбутніх фахівців. При впровадженні моделі компетентнісно орієнтованого управління професійною підготовкою майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах виникає необхідність у створенні реальних умов, які б сприяли більш швидкому та ефективному її розвитку і неперервному удосконаленню. Такими умовами мають стати, на нашу думку, впровадження Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС), інформатизація процесу професійної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі та процесу управління нею.

Метою статті є розкриття умов впровадження моделі компетентнісно орієнтованого управління у вищих навчальних закладах.

Першочергову роль у реалізації заходів з удосконалення вищої освіти України, на думку багатьох дослідників (Я. Болюбаша, М. Згуровського, В. Кременя, І. Мороза, Ю. Рашкевича, П. Сікорського, С. Сисоевої, В. Яковця та ін.), відіграє Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (European Credit Transfer Accumulation System (ECTS)). Зазначена система, як ключова позиція Болонського процесу, за своєю суттю є накопичувальною системою, здатною працювати в межах концепції “навчання впродовж усього життя”. Зазначимо, що, незалежно від темпів та результативності просування України на шляху до європейського простору вищої освіти, принципи Болонського процесу слід вважати методологічним орієнтиром і практичним путівником для перетворень у вищій школі.

Впровадження ЄКТС, введення терміну “кредитно-модульна система організації навчального процесу” (КМСОНП) у вищих навчальних закладах України відбувається відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України № 774 від 30.12.2005 р. “Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу” з урахуванням рішень Колегії Міністерством освіти і науки України від 28.02.2003 (протокол № 2/3-4) та від 24.04.2003 (протокол № 5/5-4), Наказів Міністерства освіти і науки України № 48, 49 від 23.01.2004 р., № 812 від 20.10.2004 р., починаючи з 2004 р.

Проаналізуємо можливості використання ЄКТС в умовах компетентнісно орієнтованого управління професійною підготовкою майбутніх фахівців у вищій школі.

Основними поняттями КМСОНП є “модуль” і “кредит”. Модуль розглядається як задокументована завершена частина освітньо-професійної програми, що реалізується відповідними видами навчальної

діяльності студента (лекції, практичні, семінарські, лабораторні заняття, самостійна та індивідуальна робота, практики, контрольні заходи, кваліфікаційні роботи). Характеристиками модулю є його відносна самостійність, системність, цілісність, спорідненість, логічна завершеність сукупності елементів знань, їхня адаптивність до суб'єкта навчання та визначений час для їх засвоєння [1]. Принцип модульності визначає підхід до навчання на основі змістових модулів, що детермінує специфіку форм і методів навчально-пізнавальної діяльності студентів та зміщення акцентів на самостійне творче оволодіння майбутнім фахом.

Науковці виділяють різні групи модулів. Зокрема, змістовий або теоретичний, який забезпечує теоретичне викладання навчального матеріалу і в межах якого вивчається одне або декілька близьких за змістом понять, явищ, він передбачає інформацію з певної теми чи розділу. Тобто змістовий модуль об'єднує декілька тем, розділів, споріднених за змістом, навчального матеріалу конкретної навчальної дисципліни. До інших груп належать цільовий; психологічний та професійний із професійної діяльності; технологічний, що забезпечує реалізацію змісту через систему лабораторно-практичних робіт; операційний або пізнавально-операційний для практичного керівництва з досягнення цілей навчання, організації поточного контролю. Сукупність таких модулів складає єдине ціле при розкритті навчальної теми чи всієї дисципліни, що вивчається [2].

Навчальна дисципліна за КМСОНП формується як система змістових модулів, що можуть бути об'єднані в блоки змістових модулів – розділи навчальної дисципліни. В індивідуальному навчальному плані студента є нормативні та вибіркові модулі, сума яких має бути не меншою, ніж 60 залікових кредити.

Результати опрацювання даних проведеного педагогічного експерименту вказують на те, що за умов ефективно спланованого й організованого навчального процесу у ВНЗ результат професійної підготовки магістрантів педагогіки вищої школи визначається, насамперед, рівнем включення суб'єкта навчання в навчально-виховний процес. Для цього має забезпечуватися дотримання принципу елективності навчання (елективний – вибірний, маючий право на вибір [3, 259]), який полягає у наданні студенту певної свободи вибору цілей, змісту, форм, методів, джерел, засобів, термінів, часу, форм, місця навчання, оцінювання результатів навчання.

Вважаємо доцільним при виборі варіативних дисциплін (модулів) пропонувати студентам обирати не окремі дисципліни (модулі), а їх перелік (кластер), який забезпечить збереження структурно-логічної схеми їх викладання. Такий підхід до організації навчального процесу є типовим для європейських країн. Так, у звіті робочої групи Болонського процесу щодо

присвоєння кваліфікацій випускникам європейських закладів освіти зазначено, що кластери дають змогу студентам набути знань та навичок у кількох суміжних галузях науки, що підвищує їх конкурентоспроможність на ринку праці [4].

Отже, принцип модульності дає змогу структурувати зміст професійної підготовки магістрантів педагогіки вищої школи в модулі, за кожним з яких мають бути закріплено чітко визначені функції та професійні завдання, враховано функціональні види діяльності майбутніх викладачів. Використання цього принципу забезпечує міждисциплінарний синтез знань у системі професійної підготовки майбутніх викладачів, формування у студентів цілісної картини світу.

Другим основним поняттям при використанні ЄКТС є кредит – "...одиниця, яка використовується в Європейській кредитній трансферно-накопичувальній системі для вимірювання обсягу навчального навантаження студентів, потрібного для досягнення визначених (очікуваних) результатів навчання" [5, с. 34].

Принцип кредитності полягає в декомпозиції змісту освіти й навчання за пов'язаними та відносно самостійними за навчальним навантаженням студентів частинами, які забезпечують: а) на рівні індивідуального навчального плану – сукупність (акумуляування) визначеної трудомісткості кількості кредитів, які відповідають розрахунковій нормі виконання студентом навчального навантаження в умовах КМСОНП; б) на рівні вивчення навчальної дисципліни – сукупність (акумуляування) установленої для певної дисципліни кількості кредитів, що передбачають виконання необхідних видів діяльності, визначених програмою дисципліни [2]. Присвоєння кредитів ЄКТС забезпечує академічну мобільність студентів та державне визнання їх освітніх результатів на конкретних етапах виконання індивідуального навчального плану.

При побудові навчальних програм на основі компетентнісного підходу експерт Національної команди експертів з реформування вищої освіти Ю. Рашкевич [6] надає такі рекомендації щодо ступеня деталізації опису результатів навчання: визначати 6-8 результатів навчання для кожного модулю, оскільки занадто велика деталізація призводить до обмеження свободи викладачів, а занадто мала робить опис мало конкретним.

Важливою особливістю КМСОНП, на яку звернув увагу П. Сікорський [7] і яку рекомендуємо використовувати при впровадженні моделі компетентнісно орієнтованого управління професійною підготовкою магістрантів педагогіки вищої школи, є така: у зв'язку з кредитним вибором навчальних дисциплін спостерігається унікальний процес, який полягає у тому, що студенти самостійно і добровільно поділяються на групи залежно від рівня підготовленості та реальних можливостей. Такий поділ

відрізнятиметься від ідеального, і в процесі навчання студенти коригуватимуть свої дії: хтось занижив власні можливості, а хтось навпаки. Однак залишається незаперечним добровільна диференціація студентів за їх можливостями і уподобаннями. За таких умов суттєво змінюється роль викладача, провідною функцією якого стає фасилітативна (супровід студента на шляху успішного засвоєння змісту навчальної дисципліни).

Наступним кроком впровадження ЄКТС при здійсненні професійної підготовки магістрантів педагогіки вищої школи є вирішення проблеми укрупнення навчальних дисциплін. Це відповідатиме європейській практиці формування змісту навчання. Навчальний план класичного університету європейського зразка містить, як правило, десять дисциплін на рік, тобто п'ять на один семестр. Згідно з "Методичними рекомендаціями щодо впровадження європейської системи трансферу кредитів" Головне управління з освіти та культури у Брюсселі рекомендує університетам країн-учасниць Болонського процесу у навчальні плани включати дисципліни обсягом 5-6 кредитів [8].

Водночас у чинних стандартах підготовки майбутніх фахівців переважають дисципліни обсягом 1-2 кредити, що призводить до надмірної деталізації змісту професійної підготовки. Відтак вважаємо за доцільне до освітньо-професійної програми підготовки включати дисципліни обсягом 4-6 кредитів, об'єднавши споріднені дисципліни та скоротивши таким чином їх кількість. Так, наприклад, при підготовці магістрантів педагогіки вищої школи дисципліни "Моделювання діяльності фахівця" та "Моделювання освітньої та професійної підготовки фахівця" обсягом по два кредити кожна можна було б об'єднати в одну – "Формування змісту навчання", яка би складалася з двох модулів: "Моделювання діяльності фахівця" та "Моделювання освітньої та професійної підготовки фахівця".

Цілком поділяємо позицію В. Яковця [9], який зазначив, що при формуванні змісту професійної підготовки галузевий стандарт вищої освіти має містити лише освітньо-кваліфікаційну характеристику майбутнього фахівця та засоби діагностики його підготовки. Право розроблення освітньо-професійних програм слід надати вищим навчальним закладам.

Проблема підвищення якості підготовки магістрантів педагогіки вищої школи та процесу управління нею в умовах інформаційного суспільства не може вирішуватися без врахування того, що сьогодні у світі відбувається становлення глобального комунікаційного простору, який має істотний вплив на всі системоутворюючі компоненти суспільства [10]. Інформатизація освіти, як складова загальної тенденції глобалізації світових процесів розвитку, на думку В. Огнев'юка, є ефективним засобом зміни традиційного характеру навчання на таке, що передбачає опанування інформаційної культури [11].

В умовах значного зростання кількості інформації традиційне навчання не спроможне повною мірою забезпечити своєчасне оновлення змісту освіти, врахування індивідуального темпу засвоєння навчального матеріалу, здійснення контролю зі зворотним зв'язком, діагностикою помилок і оцінюванням результатів навчальної діяльності. Саме на вирішення таких завдань спрямовано впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес вищої школи.

Слід зазначити, що інформаційно-комунікаційні технології на сьогодні активно використовуються в освітній сфері як засоби навчання, розвитку і виховання особистості. Експериментальна перевірка ефективності розробленої нами моделі системи управління формуванням професійної компетентності магістрантів педагогіки вищої школи дала змогу засвідчити ефективність їх використання у навчальному процесі, зокрема, через систематичне он-лайн консультування викладачами студентів з актуальних проблем професійно-особистісного розвитку з використанням мережі Інтернет. Проведення такого консультування впливало на зміну характеру відносин викладача і студента з суб'єкт-об'єктних на суб'єкт-суб'єктні, в яких студент займає активну позицію як суб'єкт навчальної діяльності, як особистість, що прагне до самореалізації.

На нашу думку, інформаційні технології відіграють визначальну роль у "осучасненні" організації самостійної роботи студентів. Вони спрямовані на упровадження методів аудіо- й відеонавчання, реалізацію дистанційного підходу до організації навчального процесу. Перспективними напрямками інформатизації навчально-виховного процесу у вищій школі вважаємо розроблення електронних підручників та посібників, яке має базуватися на врахуванні основних вимог до дидактичних засобів самонавчання, а саме:

- опосередковане передавання того матеріалу, який викладач запланував представити на навчальних заняттях;
- забезпечення індивідуальності і самоврядності під час самонавчання, можливості обирати темп і траєкторію вивчення матеріалу, змогу звернутись до будь-якої частини, фрагменту дидактичного матеріалу;
- зміст має бути добре структурованим та представленим, полімодальним, мультимедійним з метою його кодування в різних видах пам'яті для кращого засвоєння й усвідомлення;
- в дидактичні засоби самонавчання має бути закладений механізм саморозвитку і контролю за рівнем та якістю навчання, постійного моніторингу результатів [2, с. 201].

Основними характеристиками змісту електронних засобів самонавчання мають стати (за О. Гурою): діалоговий стиль викладення; певна логіка подання матеріалу (від актуальності до самоконтролю і перевірки); структурування й дозування матеріалу; введення опорних

вказівок, звернень, які сприяють процесу; посилання на джерела; діагностика рівня самонавчання та психологічна самодіагностика особистості. Отже, зміст засобів навчання та самонавчання має подаватись таким чином, щоб здійснювалось непряме сприяння, допомога суб'єкту самонавчання [12].

Цілком поділяємо думку С. Сисоєвої та Н. Батечко, що у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців доцільно поєднувати використання як традиційних, так і комп'ютерно орієнтованих методів навчання. Особливостями такого поєднання вчені виокремлюють "...ефективність та продуктивність, які оптимізують процес навчання; гнучкість – можливість навчатися як у зручний для студента час, так і в потрібному темпі; інноваційність – постійні зміни та розвиток навчального процесу; зняття дистанційних та часових обмежень; методична різноманітність форм, методів, режимів, прийомів навчання; легкість в організації навчального процесу; зниження вартості організації навчального процесу; висока мотивація студентів та їх ділова активність" [2, с. 219].

Отже, перевага поєднання використання традиційних і комп'ютерно орієнтованих методів навчання полягає у позбавленні недоліків традиційного навчання, в якому бракує прямого, безпосереднього контакту та спілкування з викладачами та іншими студентами. Використання комп'ютерно орієнтованих методів навчання дає можливість у повному обсязі використовувати безмежні можливості інформаційних технологій, які стають реальною умовою підвищення ефективності навчального процесу.

Таким чином, інформатизація процесу професійної підготовки майбутніх фахівців, з одного боку, сприятиме формуванню у них інформаційної компетентності, з другого – дасть змогу впровадити нові форми діалогу "викладач-студент" та активізації навчально-пізнавальної діяльності.

На особливу увагу заслуговує використання інформаційно-комунікаційних технологій в управлінні вищим навчальним закладом, зокрема, в управлінні процесом професійної підготовки майбутніх фахівців. Вважаємо, що застосування цих технологій у системі управління ВНЗ є особливо необхідним, оскільки від правильності та своєчасності інформації залежить ефективність системи. В умовах компетентно орієнтованого управління професійною підготовкою майбутніх фахівців перспективним напрямом вважаємо впровадження інформаційно-аналітичної системи управління, яка повинна охоплювати його адміністративні, навчальні, наукові, фінансові та господарські структури.

Реалізація та контроль управлінського впливу мають супроводжуватися безперервним комплексним оцінюваннями їх значущості для процесу професійної підготовки, аналізом отриманих результатів

професійної підготовки майбутніх фахівців та планування подальших коригувальних дій з її удосконалення.

Висновки. Розглянуті умови впровадження моделі компетентнісно орієнтованого управління у вищих навчальних закладах є проекцією обґрунтованих нами теоретичних положень [13] на практичну сферу реалізації цього виду управління, доповнюючи таким чином модель даними праксіологічного характеру. Зміст запропонованих умов розкриває авторське бачення перспектив і можливостей подальшого розвитку феномена компетентнісно орієнтованого управління професійною підготовкою майбутніх фахівців, можливості його включення в реально сформовану систему педагогічного менеджменту у вищих навчальних закладах.

Використана література:

1. Професійна освіта : словник / уклад. С. У. Гончаренко [та ін.] ; за ред. Н. Г. Ничкало. – К. : Вища шк., 2000. – 380 с.
2. Сисоєва С. О. Вища освіта України: реалії сучасного розвитку / С. О. Сисоєва, Н. Г. Батечко. – К. : ВД ЕКМО, 2011. – 344 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2004. – 1440 с.
4. National Frameworks of Qualifications in Higher Education. Element of National Frameworks. Profile [Електронний ресурс] // A Frameworks for Qualifications of the European Higher Education Area; Bologna Working Group on Qualifications Frameworks. – Copenhagen: Ministry of Science, Technology and Innovation, February 2005. – Режим доступу : <http://www.Bologna-Bergen2005.no/Docs/00-Main-doc/050218-QF-EHEA.pdf>
5. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – № 33. – С. 4-6.
6. Рашкевич Ю. М. Побудова навчальних програм на основі компетентнісного підходу [Електронний ресурс] / Ю. М. Рашкевич. – Режим доступу : <http://kubg.edu.ua/rashkevych.pdf>
7. Сікорський П. Принципи кредитно-модульної технології навчання / П. Сікорський // Вища шк. – 2004. – № 4. – С. 69-74.
8. Key Features of ECTS. ECTS Credit. Frequently Asked Questions [Електронний ресурс] // ECTS Users Guide; European Credit Transfer and Accumulation, Directorate General for Education and Cultural Education. – Brussels, 17 August 2004. – Р. 8. – Режим доступу : [http://de/download/ECTS_Users_Guide_\(1\).pdf](http://de/download/ECTS_Users_Guide_(1).pdf)
9. Яковець В. П. Проблеми організації навчального процесу у вищих навчальних закладах в контексті реалізації ідей Болонського процесу / В. П. Яковець // Післядипломна освіта в Україні. – 2013. – № 1 (22). – С. 67-69.
10. Кремень В. Г. Інформаційне середовище – криза культури чи нове буття? / В. Г. Кремень // Вища освіта України. – 2010. – № 1(36). – С. 20-33.
11. Коваль Т. І. Теоретичні та методичні основи професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Т. І. Коваль. – К., 2008. – С. 36-37.
12. Гура О. І. Теоретико-методологічні основи формування психолого-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу в умовах магістратури : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / О. І. Гура. – Запоріжжя, 2008. – 752 с.
13. Драч І. І. Управління формуванням професійної компетентності магістрантів педагогіки вищої школи: теоретико-методичні засади : монографія / І. І. Драч. – К. : Дорадо-Друк, 2013. – 456 с.

ДРАЧ И. И. Условия внедрения модели компетентностно ориентированного управления подготовкой будущих специалистов в высших учебных заведениях.

В статье выделены условия внедрения модели компетентностно ориентированного управления в высших учебных заведениях как основы повышения эффективности управленческой деятельности. Рассмотрены особенности использования Европейской кредитной трансферно-накопительной системы в процессе профессиональной подготовки будущих специалистов на основе компетентностного подхода. Предложено при выборе вариативных дисциплин предлагать студентам выбирать не отдельные дисциплины, а их перечень (кластер), который обеспечит сохранение структурно-логической схемы их преподавания. Отмечено, что важным шагом внедрения ЕКТС при осуществлении профессиональной подготовки будущих специалистов является решение проблемы укрупнения учебных дисциплин. Сделан вывод, что при формировании содержания профессиональной подготовки отраслевой стандарт высшего образования должен содержать только образовательно-квалификационную характеристику будущего специалиста и средства диагностики его подготовки. Право разработки образовательно-профессиональных программ следует предоставить высшим учебным заведениям. Раскрыта роль информационных технологий в организации самостоятельной работы студентов. Акцентировано внимание на необходимости использования информационно-коммуникационных технологий в управлении высшим учебным заведением.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, компетентностный подход, Европейская кредитная трансферно-накопительная система.

DRACH I. I. The terms implementation of a model of competence-based management in the training of future professionals in higher education.

The article highlights the conditions of implementation of competence-based management model in higher education institutions as a basis for improving management efficiency. The features of the use of the European Credit Transfer-funded system in the training of future professionals competency-based approach are considered. The promising directions of informatization of the educational process in higher education are characterized.

Proposed when choosing varieties disciplines offer students choose not separate disciplines, but their list (cluster), which provide preservation structural-logic teaching scheme. Noted that an important step in the implementation of ECTS implementation of training future specialists is to solve the problem of integration of academic disciplines. Concluded that the formation of the content industry standard training of higher education should contain only educational qualification characteristics of the future specialist and diagnostic tools for its preparation. The right to develop educational and professional programs should provide higher education institutions. The role of information technology in the organization of independent work of students is disclosed. The necessity of using information and communication technologies in the management of the school is focused.

Keywords: training, competence-based approach, the European Credit Transfer-funded system.